

5. наставна целина (IV и/или V разред ОШ) Доносимо правила за наш разред

А. План часова

	Кључна питања/теме часа	Кључни задаци	Наставни материјали
1. час	Која права има свака особа у овом разреду?	Рад у групама, ученици припремају листу предлога правила за свој разред.	Листови А3 папира (један по групи)
2. час	Шта чини неко правило добрим? Зашто она могу представљати гњаважу? Зашто могу бити корисна?	Ученици размишљају о начелу реда и правила.	Наставни листићи са основним начелима правила у демократији. Празни листови А4 папира.
3. час	На који начин се дечија права могу остварити у учионици?	Рад у групама, ученици одређују наша правила која су усаглашена са дечијим правима.	Наставни листићи – умножене копије или исписани од стране ученика.
4. час	Разрада правила у групама и постизање сагласности у разреду.	Ученици упоређују своје идеје и покушавају да донесу једногласну одлуку о правилнику за свој разред.	

Б. Образовно-васпитни задаци

Када повезујемо правила за разред са углом гледања на људска и дечија права, та правила имају далеко веће дејство него само обезбеђивање мира и тишине у разреду.

Људска и дечија права нису само скуп хладних правних стандарда. Ако треба да се остваре и да имају смисла, она треба да служе као инструменти и смернице за наше напоре да у свакодневни живот унесемо једнакост и праведност. За ученике, школа је – поред породице – битан елемент, чак на неки начин суштина њиховог свакодневног живота. Али школа је и више од тога: школа је једино место где ученици могу научити како да се понашају у друштву. Школа, другим речима, учионица, школска зграда и њене просторије као целина, али исто тако и структура школе и њено руководство представљају модел друштва у малом – једно микро-друштво. Оно што ученици овде науче, развију и испробају, било да је од користи или не, има шансе да буде пренето у свет изван учионице и школске заједнице. Ова наставна јединица има за циљ постизање свести о томе – у светлу дечјих права.

ПРАВИЛА У РАЗРЕДУ

1. Свако има права да буде саслушан.
2. Свако ће саслушати све остале.
3. Свако је одговоран за своје изјаве.
4. Сва нова правила морају да прихвате сви и морају гарантовати право на слободу изражавања.
5. Свако мора да ради на побољшању радних услова и међусобних односа.

Права и дужности чине комплементарни пар појмова. Они су као дан и ноћ, или лето и зима. Права и дужности зависе једно од другог. Људска и дечија права не могу се схватити без разумевања међузависности права и дужности.

Овај пројекат ће се фокусирати на следеће чланове Конвенције о правима детета:

Члан 12, да се чује његово мишљење;

Члан 13, слобода изражавања;

Члан 28, право на образовање и

Члан 31, право на слободно време и рекреацију.

В. Кључна питања за размишљање у петој наставној целини		
О (уознавање)	Кроз (искуство)	За (примена)
<i>Наставник</i>		
Колико деца тренутно знају о дечијим правима?	На који се начин начела дечијих права схватају у разреду и школској заједници?	Учити како предузимати акције изван школе: шта су ученици научили за свој будући живот?
Чланови 12, 13, 28, 31 (Види Конвенцију о дечијим правима у додатку.)	У овој наставној јединици, ученици конкретно схватају да су нам потребна правила да бисмо живели заједно: то подразумева да дечија права дефинишу такав систем правила.	Ученици схватају како се правила доносе у демократији. У стању су да учествују у демократским процесима одлучивања.
<i>Ученици</i>		
Шта смо научили о дечијим правима?	Како смо искусили дечија права у разреду?	Коју врсту акције сам ја у стању да предузмем?
Сада знам да имам право да учествујем у доношењу правила за наш разред. Свестан сам да је израда Конвенције о дечијим правима била сличан процес.	Ученици схватају да права и обавезе припадају једно уз друго. Схватају да су права створена од људи за људе, да се она могу променити и да није једноставно сложити се око обавезујућих правила за све у групи.	Сада могу покушати да нађу слична правила како живети заједно у својој породици, свом спортском клубу или заједно са својим пријатељима. Требало би да обезбедимо да што више људи учествује у доношењу таквих правила и да су у стању да направе компромис.

Г. Ток часова

1. час

Наставник износи увод у пројекат и програм рада у наредне четири лекције.

Модерира дискусију о „правима и дужностима“ са ученицима дајући следеће подстицаје:

- Наведите неко право које имате у учионици/школском дворишту/породици! Подсетите се дечјих права о којима сте већ слушали.
- Ова права су стварна уколико их и други поштују. Уз свако право сваком од нас следује и нека дужност! Почните, на пример, од права на име, а затим пређите на друга помињана права.

1. Групе се формирају кроз неку наменску „игру“ (на пример, поделе се картице на основу којих се формирају групе жонглера, виолиниста, итд.). Разред се дели у три, шест или девет група, зависно од величине. Настојте да у свакој групи не буде више од пет ученика. Свака група је означена са А, Б или В.
2. Свака група именује свог заступника. Дајте повратну информацију - како сте изабрали свог заступника?
3. Свака група има лист папира подељен на три дела. На горњој трећини папира записује се оно што они верују да треба да су права сваког појединца (укључујући и наставника) у њиховом разреду. Требало би забележити сваки предлог, а сваки предлог треба да буде нумерисан.
4. Дајте повратне информације: Шта мислите – колико сте добро обавили задатак? Шта сте све

корисно урадили? Шта је ометало процес доношења одлуке?

5. Проследите папир следећој групи (А групи Б, група Б групи В, В групи А).

6. Размотрите унутар групе листу права коју је направила претходна група. Које обавезе иду уз та права? Које одговорности имамо како бисмо поштовали та права? Шта треба да радимо, како треба да се понашамо? (На пример: „Свако има право да буде саслушан“, „Ми имамо одговорност да слушамо“.)

Користећи исте бројеве као и у одељку о правима, напишите одговарајуће одговорности (ако се могу бар једне сетити) на средишњој трећини папира. То се може учинити на сопственом листу или листу друге групе.

На крају часа наставник сакупља све прилоге ученика да би их прегледао пре следећег часа.

2. део (траје 1 ½ час)

Наставник подстиче ученике да расправљају о питањима на тему "правила", упућујући их на правила у спорту, у учионици или у уличном саобраћају. Подстицајна питања:

- Шта је добро у томе што постоје правила? Шта ме нервира код правила?
- Када ми је драго што постоје правила, а кад ми смета?
- Ко поставља правила у разним околностима; ко у различитим контекстима поседује моћ да их спроведе у пракси и да казни прекшаје?

Следећи текст, или нека скраћена верзија, или нека идеја наставника може помоћи ученицима да пронађу одговоре на прва два питања.

Наставни материјал: Радни лист о дисциплини и реду у демократији – и у школи

1. Ред је потребан под свим околностима. Група без реда и основних правила не може бити демократска.
2. Границе су потребне. Правила могу бити погрешна или неприкладна. Али све док се не измене морају се поштовати. Мора, међутим, бити могуће да се она промене.
3. Од самог почетка деца треба да учествују у стварању и спровођењу правила. Само на тај начин је могуће да се идентификују с правилима.
4. Разредна заједница не може да функционише без међусобног поверења и поштовања. У неким случајевима може бити тешко успоставити такву атмосферу.
5. Тимски дух мора да замени конкуренцију у разреду.
6. Пријатељска атмосфера у разреду је од виталног значаја.
7. Социјалне вештине наставника суштински доприносе стварању демократског вођства, развијању осећаја припадности групи, развијању међуљудских односа, итд.
8. Групно комуницирање је трајна стварност у демократски вођеном разреду.
9. Ученици, како дечаки тако и девојчице, морају бити подстицани да истражују нешто ново и да уче из својих грешака.
10. Унутар постављених граница мора бити могуће имати слободу. Једино је тако могуће да појединац негује одговорност.
11. Дисциплина и ред биће прихваћени и добровољно ће им се повиновати ако помогну сваком појединцу да се изрази и ако помажу групи да развија задовољавајуће међусобне односе и радне услове.

Група без реда и основних правила не може бити демократска.

Ученици се разврставају у исте групе као и на претходном часу. Наставник дели листове (А3) са претходног часа и даје следећа упутства.

7. Упутства наставника. Правила ради правила.

Још једном погледајте написано. Затим наведите неколико правила за наш заједнички живот овде – оних која сматрате нарочито важним и која желите да истакнете у учионици и пријавите за дискусију! (То могу бити ствари које су већ исписане на горње две трећине листа, али и сасвим нове.)

Та правила испишите у најдоњу трећину листа, а руководите се следећим смерницама (најбоље показати унапред, на једном или два примера):

- Формулација треба буде позитивна, а не у форми забране.
- Формулација треба – кад год је могуће – да обухвати уједно и дужност и право, тј. да почива на изразу "зато што". Пример: "Слушамо кад него други говори, зато што сви имају право да буду саслушани."

8. Групе раде према упутствима. Затим седну по две групе заједно и предлажу своја правила. Дискусија, долази се до повратне информације о разумљивости формулације, те се она евентуално прерађује, односно оптимизира.

Бирају се највише три правила по једној групи и она се испишују великим словима на великим тракама ("каишевима") папира (исеченим са формата А3).

Три изабрана правила по групи окаче се тако да их сви виде. Следи одељенски разговор у којем по један представник сваке групе тумачи правила које је та група истакла.

Заједничка "завршна редактура" сабраних правила – оних за која желимо да буду обавезујућа за наше одељење:

- Шта се показало вишеструко исто или слично – оно што бисмо могли спојити?
- Шта мора бити формулисано сажетије, односно разумљивије?

Постизање коначног сагласја/једногласја око правила. Свако дете треба код својих пет правила да стави знак/налепницу да његово мишљење има приоритет на листи разредних правила. Правила која добију највише таквих гласова (скраћено на, рецимо, 10 правила) граде листу разредних правила или се увршћују у већ састављени списак. Списак правила се може уобличити као посебан документ који ће потписати сви у одељењу. Тај документ ће бити постављен на истакнуто место у учионици.

10. Разматрање наученог (према новоуспостављеним правилима која се сада први пут примењују): Шта нам је помогло у досадашњем раду? Шта је било тешко или нам је одмагало? На који начин си ти допринео(ла) активностима? Који прилози других у разреду су се показали кориснима? Зашто? Шта су то они учинили?

3. део

Наставник обнавља/рекапитулира знања о дечјим правима (упор. 3. наставну целину, 2. део и 4. наставну целину, 1. час): Настанак; избор најважнијих дечјих права, евентуално повезати са људским правима.

Сада наставник представља следећи избор дечијих права, овога пута се везујући за изворни текст Конвенције о правима детета (видети у прилогу).

Члан 12, изразити своје погледе и мишљења;

Члан 13, слобода изражавања;

Члан 28, право на образовање;

Члан 31, право на одмор и слободно време.

Ученици се разврставају у групе од по 3-4 члана; свака група припреми радни лист (А4) са два ступца. У уском ступцу на левој страни, уносе 4 права, смештајући их у равномерним размацима низ страницу.

У ширем ступцу на десној страни, наводе своја размишљања о правима и обавезама које та права носе, за њих саме или за друге: Ако мој сусед, пријатељ или друг из разреда полаже право на то-и-то (види леви стубац), које обавезе и дужности из тога произлазе за мене и за друге? Како друштвена заједница и школа морају обезбедити наставу (Члан 28)? Како могу ја, као члан овог одељења, допринети успеху тог права?

О резултатима се говори на следећем часу.

Чланови групе (имена)	
Права	Правила и дужности
<p><i>Члан 12</i></p> <p><i>Изражавање својих гледишта и интересовања.</i></p> <p>О чему је ту реч?</p>	
<p><i>Члан 13</i></p> <p><i>Слобода изражавања.</i></p> <p>О чему је ту реч?</p>	
<p><i>Члан 28</i></p> <p><i>Право на образовање.</i></p> <p>О чему је ту реч?</p>	
<p><i>Члан 31</i></p> <p><i>Право на одмор и слободно време.</i></p> <p>О чему је ту реч?</p>	

4. део

Ученици презентују резултате са радног листа из претходног часа једни другима у разреду. Један представник говори у име групе. Могу се позабавити следећим аспектима рада:

- Како смо приступили задатку? (Процес рада групе и доношења одлуке)
- Шта је нам било важно? (Критеријуми и вредности)

- На који начин можемо обезбедити да се права поштују? (Ставови према правилима, спровођење правила); Које су инстанце код четири обрађивана права повезане са придржавањем прописа?

Могући закључак: Ученици се споразумевају о правилима за свој разред. Једна група добија задатак да документ са правилима обликује као уметничко дело. Сви ученици и наставник потписују овај документ. Правила се примењују све док се не измене новим документом. Овај документ треба да се изложи на Светски дан детета (20. новембра) као пример примене демократије у разреду.